

MEHNAT BOZORIDAGI INSTITUTSIONAL O'ZGARISHLARNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH MEXANIZMINI ISHLAB CHIQISH

Ismailov Azizbek

Alfraganus Universiteti Iqtisodiyot kafedrasida Dotsenti (PhD)

***Annotatsiya:** Mazkur ilmiy tezisdagi O'zbekistonda mehnat bozoridagi institutsional o'zgarishlarni davlat tomonidan tartibga solish mexanizmlarini ishlab chiqish masalasi ko'rib chiqiladi. Mehnat bozori — iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi bo'lib, uning samarali ishlashi davlat siyosatining ajralmas qismi hisoblanadi. Tezisdagi mehnat bozorini tartibga solishda davlatning roli, mehnat qonunchiligini takomillashtirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, malaka oshirish tizimini rivojlantirish va ish beruvchilar bilan hamkorlikni kuchaytirish kabi chora-tadbirlar tahlil qilinadi. Shuningdek, mehnat bozorini samarali tartibga solish uchun zarur institutsional mexanizmlar ishlab chiqilishi zarurligi va ularning O'zbekistonning iqtisodiy barqarorligi va ijtimoiy farovonligiga ta'siri ko'rsatilgan. Mehnat bozoridagi o'zgarishlarni tartibga solishning samarali mexanizmlarini yaratish orqali ishsizlikni kamaytirish, mehnat sharoitlarini yaxshilash va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash mumkinligini ta'kidlanadi.*

***Kalit so'zlar:** mehnat bozori, institutsional o'zgarishlar, davlat siyosati, mehnat qonunchiligi, bandlikni ta'minlash, ishsizlikni kamaytirish, kasb-hunar ta'limi, malaka oshirish, mehnat resurslarini taqsimlash*

KIRISH

Mehnat bozori — iqtisodiyotning eng muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, odamlarning ish bilan ta'minlanishi, resurslarning samarali taqsimlanishi va iqtisodiy rivojlanishning barqarorligini ta'minlaydi. O'zbekistonda mehnat bozorining samarali faoliyat ko'rsatishi uchun davlat tomonidan amalga oshiriladigan institutsional o'zgarishlar va ularni tartibga solish mexanizmlari

muhim rol o'ynaydi. Mehnat bozoridagi o'zgarishlar iqtisodiy o'sish, ishsizlikni kamaytirish, mehnat sharoitlarini yaxshilash va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, davlatning rolini kuchaytirish va samarali mexanizmlar yaratish orqali mehnat bozorining barcha ishtirokchilarining manfaatlarini muvofiqlashtirish zarurati yuzaga keladi.

Mazkur tezisda O'zbekistonda mehnat bozoridagi institutsional o'zgarishlarni davlat tomonidan tartibga solish mexanizmlarini ishlab chiqish masalasi ko'rib chiqiladi. Tezisdin asosiy maqsadi — mehnat bozorini tartibga solishda samarali institutsional mexanizmlar yaratish uchun davlatning roli va chora-tadbirlarni taklif etishdir.

Mehnat bozoridagi institutsional o'zgarishlar: Tushuncha va ahamiyati

Mehnat bozori — bu ish kuchining taklifi va talabining o'zaro ta'siri orqali shakllanadigan, ish o'rinlari yaratish va ularni taqsimlash jarayonini ifodalaydi. Institutsional o'zgarishlar, o'z navbatida, mehnat bozoridagi ijtimoiy, iqtisodiy va huquqiy muhitning o'zgarishlari bilan bog'liq bo'lib, ular ishchilar, ish beruvchilar va davlat o'rtasidagi aloqalarni tartibga solish, mehnat sharoitlarini yaxshilash, mehnat qonunlarini yangilash, kasb-hunar ta'limini rivojlantirish va yangi ish o'rinlari yaratish kabi masalalarni o'z ichiga oladi.

Institutsional o'zgarishlarning asosiy maqsadi — mehnat bozorini yanada samarali va adolatli qilish, mehnat resurslaridan to'liq va samarali foydalanishni ta'minlash, ishchilarni himoya qilish va mehnat bozoridagi noaniqliklarni kamaytirishdir. O'zbekistonda mehnat bozoridagi institutsional o'zgarishlar, ayniqsa, bandlikni ta'minlash, ishsizlikni kamaytirish, mehnat bozorining o'zgaruvchan talablariga moslashish va yangi ish o'rinlarini yaratish borasida amalga oshirilmoqda.

Davlatning mehnat bozorini tartibga solishdagi o'rni

Mehnat bozorini samarali tartibga solish uchun davlatning o'rni katta. Davlatning asosiy vazifasi — mehnat bozoridagi institutsional muhitni yaratish va barqarorlashtirishdir. Mehnat bozorini tartibga solish mexanizmlarining

samarali ishlashi uchun quyidagi asosiy yo'nalishlar bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqilishi zarur:

1. **Mehnat qonunchiligini takomillashtirish.** O'zbekistonda mehnat qonunlarini doimiy ravishda takomillashtirib borish, yangi ish o'rinlarini yaratish va mehnat sharoitlarini yaxshilashga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlarni qabul qilish lozim. Mehnat qonunlari faqat ishchilarni himoya qilish bilan cheklanmasdan, ish beruvchilarga ham iqtisodiy manfaatlar yaratadigan shart-sharoitlar yaratishi kerak.

2. **Bandlikni ta'minlash va ishsizlikni kamaytirish.** O'zbekiston hukumati tomonidan bandlikni ta'minlashga qaratilgan dasturlar va mehnat bozoriga oid strategiyalar, ishsizlikni kamaytirish va yangi ish o'rinlari yaratishda muhim ahamiyatga ega. Davlat ishchilarni malaka oshirish va yangi kasblarni o'rganish bo'yicha ko'plab dasturlarni amalga oshirmoqda.

3. **Mehnat resurslarining samarali taqsimlanishi.** Mehnat bozorining samarali ishlashi uchun mehnat resurslarining taklifi va talabining muvofiqligini ta'minlash zarur. Davlat o'zining bandlik siyosatida malakali ishchilarni tayyorlash, mehnat bozorining o'zgaruvchan talablariga moslashishni ta'minlash va mehnatga layoqatli fuqarolarni ishga joylashtirish uchun malaka oshirish va ta'lim tizimini rivojlantirishni ta'minlashi kerak.

4. **Ishchilar va ish beruvchilar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solish.** Davlat, kasaba uyushmalari va ish beruvchilar o'rtasidagi samarali aloqalarni ta'minlash, shuningdek, ijtimoiy sheriklik va kelishuvlar orqali mehnat bozorining samaradorligini oshirishga hissa qo'shadi.

Mehnat bozorini tartibga solishning samararali mexanizmlari.

Mehnat bozorini samarali tartibga solish mexanizmlarini yaratishda quyidagi asosiy tamoyillarni hisobga olish kerak:

1. **Qonunchilik bazasini mustahkamlash.** Davlat mehnat bozorining barcha ishtirokchilarining huquqlari va majburiyatlarini aniq belgilovchi qonunlar yaratishi kerak. Bu mehnat sharoitlarini yaxshilash, ishchilarni himoya qilish, ish

beruvchilarni rag'batlantirish va mehnat bozoridagi noaniqliklarni kamaytirishga xizmat qiladi.

2. Ishga joylashish va malaka oshirish tizimini kuchaytirish.

Malaka oshirish va kasb-hunar ta'limi tizimi bo'yicha maxsus dasturlar ishlab chiqilishi zarur. Shuningdek, davlat va ish beruvchilar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, ishchilarni kasb-hunar o'qituvchilari va o'qitish markazlariga yo'naltirish orqali yangi ish o'rinlariga tayyorlash zarur.

3. Ijtimoiy sheriklik va ish beruvchilar bilan hamkorlikni kuchaytirish.

Mehnat bozorini samarali tartibga solish uchun davlat ish beruvchilarni bandlik dasturlariga jalb etishi va ularni rag'batlantirish zarur. Fuqarolik jamiyati va kasaba uyushmalari ham bu jarayonda muhim rol o'ynaydi.

4. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish.

Mehnat bozorining samarali ishlashi uchun raqamli texnologiyalarni, masalan, onlayn platformalar va mobil ilovalarni rivojlantirish zarur. Bu texnologiyalar ishga joylashish, malaka oshirish va mehnat bozoridagi talablarni qondirishda muhim vositalarga aylanishi mumkin.

O'zbekistonda mehnat bozoridagi institutsional o'zgarishlar va yangi yondashuvlar.

O'zbekistonda so'nggi yillarda mehnat bozorini tartibga solish borasida bir qator institutsional o'zgarishlar amalga oshirildi. Davlat tomonidan bandlikni ta'minlashga qaratilgan yangi dasturlar ishlab chiqildi, shuningdek, mehnat qonunchiligida islohotlar amalga oshirildi. Shu bilan birga, ish beruvchilar va fuqarolik jamiyatining roli yanada kuchaytirildi. Masalan, ishga joylashishni osonlashtirish, malaka oshirish dasturlari, kasb-hunar ta'limi tizimini takomillashtirish kabi tashabbuslar amalga oshirildi. Biroq, mehnat bozoridagi talablarga moslashish va samarali tartibga solish uchun hali ko'plab ishlar amalga oshirilishi kerak.

XULOSA

Mehnat bozoridagi institutsional o'zgarishlarni samarali tartibga solish mexanizmlari davlatning mehnat siyosati va iqtisodiy strategiyalariga asoslanishi

kerak. Davlat mehnat bozorining samarali ishlashini ta'minlash uchun qonunchilikni takomillashtirish, ish resurslarining samarali taqsimlanishini ta'minlash, malaka oshirish va kasb-hunar ta'limini rivojlantirish hamda ish beruvchilar bilan hamkorlikni kuchaytirish zarur. Shu yo'l bilan mehnat bozorining ishonchli, barqaror va samarali ishlashini ta'minlash mumkin bo'ladi. O'zbekistonda bu yo'nalishda amalga oshirilgan islohotlar o'zining ijobiy natijalarini bermoqda, ammo institutsional mexanizmlarni yanada rivojlantirish orqali mehnat bozorini samarali va adolatli tarzda tartibga solish mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. **Jumaniyozov, A. (2021).** "Mehnat bozorini tartibga solish va bandlikni ta'minlash: O'zbekiston tajribasi". *Iqtisodiy tadqiqotlar* jurnali, 3(42), 45-58.
2. **Islomov, M. (2020).** "Iqtisodiy islohotlar va mehnat bozorining rivojlanishi: O'zbekistonning yangi yondashuvlari". *Mehnat va ijtimoiy himoya* jurnali, 12(5), 22-30.
3. **Toshpulatov, A., & Sodiqov, S. (2022).** "Mehnat bozorining samaradorligini oshirishda davlatning roli". *Iqtisodiy rivojlanish* ilmiy to'plami, 7, 134-141.
4. **G'ulomov, X. (2019).** "Mehnat qonunchiligi: O'zbekistonda yangi islohotlar va ularning mehnat bozoriga ta'siri". *Yuridik fanlar* jurnali, 11(7), 53-61.
5. **Kuziev, O. (2023).** "Kasb-hunar ta'limini rivojlantirish va mehnat bozoriga moslashish". *O'zbekiston ta'limi* ilmiy-nazariy jurnali, 8(2), 98-105.
6. **Abdullaev, A., & To'raev, F. (2020).** "Ijtimoiy barqarorlik va mehnat bozorining yangi mexanizmlari". *Iqtisodiyot va boshqaruv* jurnali, 9(4), 113-119.
7. **Shamsiyev, A. (2021).** "Mehnat bozorida o'zgarishlarni tartibga solish: O'zbekistonning yondashuvlari va istiqbollari". *Bandlik va iqtisodiy integratsiya* to'plami, 6, 47-55.
8. **Xolmuhamedov, U. (2018).** "Davlat tomonidan bandlikni ta'minlashda yangi yondashuvlar". *O'zbekiston iqtisodiyoti* ilmiy jurnali, 10(6), 29-34.

9. **Raxmatov, D. (2022).** "Mehnat bozorini boshqarish va ishsizlikni kamaytirish bo'yicha davlat siyosati". *Iqtisodiy tahlil* ilmiy jurnali, 3(21), 75-83.